

A TANÍTVÁNY

Mário Cláudio

A TANÍTVÁNY

(három kisregény)

Fordította:
Urbán Bálint

TYPOTEX

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.

Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásáért.

Obra apoiada pela Direção-Geral do Livro, dos Arquivos e das Bibliotecas/Portugal – Funded by the General Directorate for Book, Archives and Libraries

**REPÚBLICA
PORTUGUESA**

CULTURA
DIREÇÃO-GERAL DO LIVRO, DOS ARQUIVOS E
DAS BIBLIOTECAS

Mário Cláudio: Boa noite, senhor Soares (2008), Retrato de Rapaz (2014),

O Fotógrafo e a Rapariga (2015)

Copyright © 2016 Mário Cláudio

The author is represented by Bookoffice (<http://bookoffice.booktailors.com>)

Copyright © 2016 Publicações Dom Quixote

Hungarian translation © Urbán Bálint, 2018

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2018

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 279 974 2

ISSN 2064–2989

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu

és a [facebook.com/typotexkiado](https://www.facebook.com/typotexkiado) oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók

és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Főszerkesztő: Horváth Balázs

Felelős szerkesztő: Zelei Dávid

Tördelés: Janković Milán

Borítóterv: Somogyi Péter

Nyomás: Séd Nyomda Kft.

Felelős vezető: Katona Szilvia

Jó éjszakát, Soares úr

Miguel Veigának

Youth will stand foremost ever*

Shelley

* Mindig az ifjak az elsők (angol)

1

Azon a reggelen, amikor bementem a szövetraktárba, az ott dolgozó fiatalok épp le vadásztak egy kisnyúl méretű patkányt. Meg se kérdezték, ki vagyok, rögtön megmutatták az állatot, és elmagyarázták, hogy gyakran látni hasonló méretű rágcshalókat a Douradores utca épületeiben, melyeket még Pombal márki építtetett. Ekkor toppant be Vasques úr, a főnök, egy kifogástalan megjelenésű férfi, vasalt ingben, gondosan ápolott, méretre nyírt bajszszal. „Most már elég legyen! Ideje munkához látni!”, jelentette ki ellentmondást nem tűrő hangon, én pedig csak ezt követően tudtam megszólítani, hogy a gyakornoki állás miatt jöttem: kereskedősegédnek szerettem volna jelentkezni. Mindez március elején történt, az eső úgy esett, mintha dézsából öntötték volna, és egy lyukas garas sem volt a zsebemben. Még egy kávéra se futotta. „Hogy hívnak?”, kérdezte Vasques olyan mosollyal az arcán, melyről rögtön tudtam, nem tart majd sokáig. Mifelénk ezt a gyorsan elillanó mosolyt csak „húsvéti tojásnak” nevezik. „Antônio da Silva Felício”, válaszoltam félénken, de még ki sem mondtam a nevemet, amikor a szavamba vágva megkérdezte, „Honnan jöttél?” „Escalos de Cimából, Idanha-a-Nova környékéről, Vasques úr”, vágtam rá, s mivel ő erre csak bólogatott, arra következtettem, hogy fel vagyok véve. Mellényzsebébe süllyesztette szőrös, eres kezét, és megparancsolta az egyik fiúnak, írja fel az adataimat egy darab papírra, hogy aztán később majd átvezessék a hivatalos nyilvántartásba. Vasques főnök úr ezután elindult, hogy visszavonuljon abba a helyiségbe, melyet hol „cégirodának”, hol „főhivatal-

nak” neveztek, de még mielőtt bevette volna magát a vackába, hirtelen előbukkant Soares úr, és elállta az útját. Nem szólt egy szót sem, Vasques úr pedig csak annyit súgott oda öniszólásként, hogy „Sajnálom a szerencsétlent, nem akarom, hogy koldusbotra jusson”. Lassan kivette a pipáját a zsebéből, meggyújtotta, majd hozzátette, „Akárhogy is, ha bármikor a segítségemre szorul, nem felejtsem el, hogy egy jó üzletet és több tízezer escudo-t köszönhetek neki.” Az egyik fiú kinyitotta az ablakokat, mi pedig mindannyian hallhattuk, amint az irodájába visszavonult főnök úr azt ordítja a telefonba, hogy „Még van pofája?!”, majd morgolódva azt is hozzát teszi, hogy „A kurva anyját!” Még mindig kegyetlenül esett, Vasques úr pedig váratlanul újra előbukkant, és megint ránk parancsolt, hogy „Most már elég legyen! Már mondtam, hogy ideje munkához látni!” Míg átment a nagyterembe, egy másik fiú szélesre tárta az utolsó zárva tartott ablakot, mire megütötte a fülünket az ordibáló fuvarosok, a csilingelő villamos és a gyereksírás hangja. Soares úr elment mellettem; talán ez egy olyan nap volt, amikor gyorsan végzett a munkával. Csak úgy, futtában odavetette az egész irodának, hogy „Cascaisba megyek; azt hiszem, ma már nem tudok visszajönni.” Egy héten keresztül rá se mertem nézni; a fiúk ritkán emlegették, és ha esetleg mégis szóba került, mindig csak nevetgéltek egy kicsit és bizalmasan egymásra néztek, de nem mondtak róla semmi bántót. Délután megtanították, hogyan készül a menlevél, hogyan kell kitölteni a postai utalványokat a rendelések feladásához, és hogyan kell becsomagolni a vidékre szánt küldeményeket.

A raktárban rajtam, Vasques úron és Soares úron, a fordítón kívül még ott dolgozott Moreira úr, a könyvelő, Borges úr, a pénztáros, a három kereskedősegéd és a kézbesítőfiú. A három fiatal kereskedősegédet Josénak, Sérgio-nak és Vieirának hívták,

ez utóbbit azonban mindenki csak Alfamának szólította, mert az Alfama negyedben élt, a Santo Estêvão-templom közelében. A kézbesítőfiú neve António volt, akárcsak nekem. Időnként megjelent Tomé úr és Ernesto úr – mindketten utazó ügynökök –, és volt egy macskánk is, akinek Soares úr az Aladdin nevet adta. Moreira úr nagyon kedves ember volt; az Avenida mellett élt, erősen raccsolt, mi pedig a fiúkkal majd megpukkadtunk a háta mögött a nevetéstől a mondatai hallatán, melyeket aztán oly sokszor felemlgettünk egymásnak, és melyeket sosem fogok elfelejteni. „Az egyszehű szövet áha métehenként”, ez volt az egyik gyöngyszem, amit mindig felidéztünk, ha mókázni támadt kedvünk. Moreira úr, a könyvelőnk, nagyon rosszul öltözködött, de imádott enni. A feleségével, Lalá asszonnyal az egész fizetését a hasára költötte, és egyetlen olyan hétfőt se tudnék felidézni, hogy ne egyre a vasárnap esti vacsorát emlegette volna: „Tegnap olyan angolnát ettem Alcochete-ben, hogy el se merem nektek mondani.” „Olyan bort ittam Colaresben, hogy még mindig érzem az ízét a számban.” Soares úr szemmel láthatólag kedvelte Moreira urat. Lehet, hogy egyszerűen csak szórakoztatónak találta, vagy tudta, hogy alapvetően jó szándékú emberről van szó – ami egyébként ki is ült a pufók, nyaranta izzadt, telente pirosas arcára. Noha elméletileg Soares úr felettese volt, sosem utasítgatta a fordítót, sőt igazából senkit sem utasíthatott semmire; az egyetlen dolog, amit Soares úr szemére hányt, a gasztronómia iránt tanúsított közömbössége volt. „Elszomorító”, fakadt ki a könyvelő. „Mást sem eszik, csak mezei húsleves, meg nagy néha egy szelet főtt halat.” A fordító nem foglalkozott a tréfás vádakkal, és csak időnként heccelte Moreira urat azzal, hogy *Barométer bárónak* nevezte. S valóban: senki sem törődött annyit az időjárással, mint Moreira úr – de persze nem abból a megfontolásból, hogy az idő

változása esetleg felboríthatja a hetet, hanem pusztán attól félve, hogy a rossz idő veszélybe sodorja a szokásos vasárnapi ebédjét, melynek során végre kiélheti legendás falánkságát. Folyamatosan az eget tanulmányozta, főleg a fülledt, meleg délutánokon, amikor sötét felhők takarták el a napot. Ahogy felnézett a könyvelésből, fájdalmas arccal kijelentette, „Nagy vihar közeledik”, de olyan tragikus hangsúllyal, mintha nemcsak a hétvégi gasztronómiai kirándulása került volna veszélybe, hanem egyenesen itt lenne a világvége. Ami Borges urat illeti, nemcsak azzal emelkedett ki, hogy magasabb volt az asztala, mint a többieknek, Vasques urat is beleértve, de azzal is, hogy egyedül ő ismerte igazán a jó üzlet minden titokzatos fortélyát. Háromszor özvegyült meg, de mindhárom felesége gazdag volt, ami lehetővé tette számára, hogy minden évben Vidago-ban kezeltesse a gyomorfekélyét, ahogy azt is, hogy a legnagyobb gonddal öltözködjön. Az a hír járta, hogy az aktuális hitves mellett Borges úrnak voltak egyéb „kis barátnői” is, Sérgio pedig megesküdött rá, hogy egy forró júliusi éjszákán látta egy szőke nővel kacsakagylót falatozni egy sörözőben a Cais do Sodrén.

A fiatalabb alkalmazottak közül Joséval, egy pattanásos arcú, szomorkás fiúval jöttem ki a legjobban. Nem tudom, miért; talán mert csendes volt, és nem várta el, hogy nagy beszélgetésekbe bonyolódjunk. A Ribatejo tartományban található Pernesben született, korán árvaságra jutott, és Lisszabon Penha da França negyedében élt a keresztanyjával. Sokat szenvedett a részeges nő patáliáitól, aki hol a szomszédokat hozta ki a sodrából azt ordibálva, hogy megöli magát, mert elege van az életből, hol pedig a legendás portugál orvost, Sousa Martinst isteníttete heteken át, rákényszerítve a keresztfiát arra, hogy elkísérje a Haza Mártírjainak Parkjába, virággal díszíteni a doktor szobrát, és gyertyát gyújtani az emlékére. Min-

dennek ellenére minden hónap ugyanazon napján elkérte Josétól a lakbért és a kosztpénzt, és az igazat megvallva, a szerencsétlen fiú egy vagyont fizetett egy apró hálófülkéért és egy szelet rágós tőkehalért, amelyet a hibbant keresztanya egyetlen vékony csík olívaolajjal szolgált fel. Sérgio egy Poço do Borratém-be való varrónőnek udvarolt, és az összes pénzt ruhákra költötte; sokszor a lányt is meglepte egy-egy szebb darabbal. Úgy parádézta az utcán, mint két piperkóc: a lány hátul mélyen kivágott ruhában, gondosan megkreált frizurával, Sérgio pedig díszes övvel a derekán. Egy vasárnap, amikor összefutottunk a Chave d'Ouro biliárdteremben, fehér pikékamásli volt rajta. Soares úr Sérgio iránti ellenszenve elég szembetűnő volt: sosem felejttem el a napot, amikor Sérgio olyan öntelten érkezett meg a munkába, mint akinek fontos mondanivalója van a fordító számára, ahogy azt is látom magam előtt, ahogy Soares úr hátat fordít a gyűlölettel teli szempárnak, a gyűlöletnek, ami sosem döbbsentette meg, a fiatal kereskedősegéd pedig kénytelen vert sereggént visszavonulni a raktárba egy kényszeredett „Jó napot, Soares úr!” kíséretében. Emlékszem még arra a reggelre is, amikor Sérgio hatalmas robajjal levert pár kisebb doboz új márkájú cipőpasztát, mire Soares úr erre úgy felszisszent, mint egy köpködő kobra, akire épp ráléptek. Alfamával mindenki jól kijött, mert nagyon kedves, szerethető fiú volt, és mindig készen állt szívességet tenni. Elvitte az üzeneteket, ha a kézbesítőfiú épp máshol járt, helyettünk is elkészítette a csomagokat, ha esetleg valamelyikünk temetés miatt nem tudott bejönni dolgozni, és megosztotta velünk az uzsonnára hozott gyümölcsöt. Sok olyan dolgot tudott, amiről nekünk még csak fogalmunk sem volt. Ő volt a Luzitán Klub lelke, tombolát szervezett, előadásokat rendezett, és még a bálterem világítását is ő szerelte fel. Egyszer pedig, amikor épp egy újságot állított össze, melynek ő volt a szerzője, és azt a címet adta neki,

hogyan *Ingenyélő Újoncok*, nekem szegezte a kérdést, „Mi lenne, ha megkérném Soares urat, hogy csinósítsa ki egy kicsit a szöveget? Hiszen költő. Mit gondolsz?” „Ezt verd ki a fejedből, Vieira”, vágtam rá gyorsan, „komoly dolgokat ír, állítólag senki sem érti”. Ott voltunk mi, a kereskedősegedek, a nagy raktár mélyén, és egyre csak csomagoltuk, amit csomagolni kellett. Kétszer tekertük át az erős cukorspárgát a vastag, fekete papírba csavart tételek körül. Vicceket meséltünk egymásnak, és igyekeztünk visszafojtani a nevetést, nehogy meghallja a főnök úr, és ordibálva rendre utasítson. Egyszer, karácsony előestéjén, amikor Sérgio félénken épp azt súgta oda nekünk egy vicc után, hogy „Erről eszembe jut egy másik”, Soares úr hatalmasat csapott az asztalra, amivel nemcsak, hogy sikerült elhallgattatnia Sérgio-t, de a mindig parfümfelhőben úszó fiatal arca először falfehér lett, majd rákvörösre váltott. Kétség sem fért hozzá, Soares úr, aki mindnyájunkkal olyan kedves és figyelmes volt, nem szerette a fiút – mi több, ki nem állhatta.

Később többen azt mondták, hogy Soares úr nem különbözik sokban a többi embertől, bár szerintem mindig elég furcsán viselkedett. Titokban figyeltük, ahogy a helyén ülve összeráncolt homlokkal próbálja lefordítani a régies szakszavakat az idegen nyelvű levelezésben, és átváltani az egyszerű mértékegységeket yardra, hüvelykre és lábra. Azokon a napokon, amikor kevésbé tűnt gondterheltnek, Soares úr szeretett a fiúkkal olyan szövegekről és anyagokról beszélgetni, mint a szamarkandi selyem vagy az iszfaháni brokát. Úgy tűnt, mint aki nagyon elmerül a gondolataiban, ilyenkor pedig a cigarettája gyakran ráégett az ujjára. Maximális figyelemmel nézett minket, tekintetét hol Moreira úrra, hol Borges úrra, hol a kereskedősegedekre, hol a kézbesítőfiúra, hol pedig Aladdinra, a macskára szegezte. Szeméből valami ijesztő gyengédség áradt, rágyújtott egy újabb cigarettára, majd visszament az iro-

dájába. Sokan felhívták rá a figyelmét, hogy teljesen kihasználják fordítóként, Vasques úr ugyanis sokkal kevesebbet fizetett neki, mint amennyit megérdemelt volna, ő azonban szemmel láthatólag nem nagyon törődött ezzel. Hosszú évek óta ugyanazt a régi tintatartót használta, nem volt hajlandó újabbra cserélni, tollát pedig a lehető leglassabban mártotta bele, miközben feltehetően nem evilági dolgokon gondolkozott. Közel Soares úr asztalához, ahol olykor-olykor egy kedves őrült, Alves üldögélt – akit nemrég engedtek ki a Miguel Bombarda Kórházból, és aki némi pénzért néha segített nekünk összehajtogatni a sötét papírlapokat és feltekerni a spárgát a beérkezett csomagok után –, volt egy naptár még 1931-ből, amit valahogy senki sem akart levenni a falról. Soares úr sokszor meredt feszült figyelemmel a naptárra, hogy aztán elmosolyodjon a rajta levő képen, mely egy pirosra festett szájú nőt ábrázolt, fekete hajában rózsaszín szalaggal, mélyen dekoltált blúzban, egy csokor pipacsot magához szorítva. Máskor azon kaptuk, hogy elmélyülten tanulmányozza az itatóspapírt, és arra jutottunk, hogy Soares urat lenyűgözték a rosszul felszívódott, fekete ákombákomok (csak ezt az egy színt használta), és az elmosódó tintafoltok, melyek úgy emelkedtek ki a piszkosfehér felületből, mint szigetek a ködből. Mivel majd szétfeszített a kíváncsiság, egyszer megnéztem, mi van az itatóson, és Soares úr aláírásának fejjel lefelé fordított tükörképét találtam ott; gyorsan el is oldalogtam, mert hirtelen megrohant az érzés, hogy olyasmit követtem el, amire nincs mentség, se bocsánat. A legnagyobb meglepetés azonban egy olyan délutánon ért, amikor már csak ketten voltunk bent az irodában, Soares úr pedig, mielőtt szótlanul hazaindult volna, egy kottapapírból hajtogatott hajót tett az asztalomra, melyen fekete ceruzával ott díszelgett a nevem, *António*. Még apám sem csinált nekem ehhez foghatót, én pedig sokáig a fiókomban

őriztem a kis papírhajót az édesanyámtól kapott aranylánc és az elsőáldozásomról maradt fehér rózsafüzér mellett. De voltak még ennél furább pillanatai is, például amikor egyszer csak az asztalra dobta a tollát, és élvezettel figyelte, ahogy végiggurul az asztalapon, majd leesik a földre, vagy amikor egy reggel felfedezett a tintatartó szélén egy undorító, zöld és sötétkék színben pompázó döglegyet. Soares úr felállt, és anélkül indult el a lépcsőház felé, hogy belenézett volna a tükörbe, mintha a tükör meg tudná ölni. Levette a kalapját a fogasról, és szokásos köszönését mellőzve távozott. Csak én köszöntem oda neki halkán: „Viszontlátásra, Soares úr!”

A munkatársakon kívül volt még egy társtulajdonosunk, Alcino dos Santos Camacho, aki egy brandoai luxusházban élt, melynek sárgára festett, magas párkányát két porcelánszobor díszítette. Az egyik szobor a Kereskedelmet, míg a másik az Ipart jelenítette meg. Camacho úr sosem jött be az irodába, és az a hír járta róla, annyi pénze van, hogy még csak dolgoznia sem kell, pedig állandóan megfoghatatlan nyavalyák gyötörték, feltehetően egy gáztámadás miatt, amit még a világháborúban szenvedett el. Senki sem tudta, honnan van Camacho úr hatalmas vagyona, mert sosem jutott magasabbra az őrmesteri rangnál, de azt rebesgették, hogy az egyik keresztapja, egy utód nélkül maradt agglegény mindenét ráhagyta, azzal a feltétellel, hogy az anyja után Maria do Patrocínio-nak nevezi majd elsőszülött lányát. Meg is született a lány, Camacho úr egyetlen gyermeke, feleségét, Marília asszonyt ugyanis annyira megviselte a szülés, hogy többé nem eshetett teherbe. Ahogy nőtt, a lányka egyre kövérebb lett, mivel egész nap csak az ágyban feküdt, és Max du Veuzit-regényeket olvasott. Vasques úr viszont a messzemenőig tisztelte a lányt, és mindig csak „madmoiselle”-ként hivatkozott rá, amiből rögtön le-

hetett tudni, kire is gondol. Sokat élcelődtünk Camacho úr gazdagságán. „Camacho úr olyan gazdag, hogy azt se tudja, mennyi pénze van”, mondta olykor Alfama. „Bizony”, helyeselt erre mindig Sérgio. „Azt mondják, annyi pénze van, hogy még a seggét is ötszázassal törli ki”, mondta, és hozzátette, „Szegény Vasco da Gama!”, utalva a híres tengerész képére az ötszáz escudós bankjegyen. Amikor a lányka, Patrocínio, elérte a felnőttkort, Camacho úr meghívta az egész irodát ünnepelni, de csak Vasques úr, Moreira és Borges úr vettek részt ténylegesen az ünneplésben. Mi, a kereskedősegédnek és a kézbesítőfiú egy deszkaasztalt ültünk körbe, amit a hátsó kertben állítottak fel, egy mesterségesen kialakított barlang előtt, ahová berakták a fehérborokat hűlni. Soares úr ekkoriban sokat panaszkodott az idegeire, és nem tudott eljönni. Azzal mentette ki magát, hogy pihennie kell, és az orvosa megtiltotta neki, hogy elhagyja Lisszabont. Estefelé mindenki összegyűlt a díszteremben, Camacho úr leállította a tánczenét, egy valenciai *pasodoblé*t, kihúzta magát, odalépett a lányához, és átadott a születésnaposnak egy zárt borítékot ezekkel a szavakkal, „Maria do Patrocínio, drága leányom, itt van ötvenezer real, melyet a születésnapodra kapsz tőlem. Sok boldogságot kívánok!” Behozták a tortát, a lányka felvágta, Camacho úr pedig erősködött, hogy egyen még egy szeletet, de a fiatal Maria nemet mondott, azzal indokolva, hogy „Nem tudok többet, apa, még nem is böfögtem.” Másnap reggel megjelent az irodában egy fiatalember, aki azt állította, hogy Camacho úr küldte, hogy lefényképezzen minket. Amikor szemügyre vettük a próbanagyításokat, meg kellett állapítanunk, hogy a képek jól sikerültek: jól néztünk ki rajtuk. Moreira úr állával Soares úr felé bökve azt mondta az egyik kereskedősegédnek, „Pont ilyen az életben is, ugye?” Soares úr elpirult, én pedig megesküdnék rá, hogy a könnyek elöntötték hunyorgó szemét.